

Konservatoryum Conservatorium

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Âşık Veysel’de Muhalif Tavrın Epistemolojik Temelleri

The Epistemological Foundations of the Oppositional Attitude in Âşık Veysel

Kemal Çiğin¹

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, Isparta, Türkiye

Öz

Önemli Türk halk ozanlarından ve şairlerinden Âşık Veysel’in (1894-1973) ya da gerçek adıyla Veysel Şatıroğlu’nun eserleri müzik, kültür, doğa, varlık, etik, vb. alanlarda pek çok defa incelenmiş ve akademik çalışmaların konusu olmuştur. Onun şiirlerindeki doğa, insan ve toplum eleştirisi farklı disiplinlerce incelenmiş olmakla birlikte, sahip olduğu muhalif duruşunun akademik çevrelerde yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Çalışmada, Âşık Veysel’in muhalif bir duruşla ele aldığı problemler ve onun bu problemlere getirdiği türlü yorumlar epistemolojik açıdan incelenmeye çalışılacaktır. Bu anlamda, bilginin kaynağı, aktarımı, sınırı, gibi sorunların varlığında bir tartışma ortaya konulacaktır. Onun olgusal olana yönelik vücut algısı ve sezgilerine dayanan bilgisi öznel olmakla birlikte, tüm insanlığın ortak bir temsili olma durumundadır. Onun kendi gerçekliğini inşa etme ve anlama süreçlerinde sahip olduğu gerekçelendirmeler ise oldukça güçlü görülmektedir. Bu nedenle Âşık Veysel’in şiirleri yalnızca estetiğin konusu değil, hatta daha çok insanın doğa, dünya ve toplum ile kurduğu ontolojik bağın, etiğin ve epistemolojinin de konusudur. Çalışmada seçili şiirler kavramsal çözümleme ve metin analizi yöntemiyle incelenmiş, felsefi bir yorum çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Veysel’in muhalif tavrının sadece politik bir karşı çıkıştan ibaret olmadığı ve epistemolojik temellere dayandığı görülmüştür. Bu bağlamda Âşık Veysel şiirleri epistemolojik ve etik tartışmaların bir alanı olarak görülebilir. Çalışmanın amacı, Âşık Veysel eserlerinde ortaya konulan muhalif tavrın epistemolojik temellerini incelemek ve bu tavrın bilgi, etik ve eylem ilişkisi bağlamında nasıl temellendiğini ortaya koymaktır.

Abstract

Âşık Veysel (1894–1973), one of the most prominent Turkish folk poets and minstrels, whose real name was Veysel Şatıroğlu, has been examined many times in the fields of music, culture, nature, existence, ethics, etc. and his literary works have been the subject of numerous academic studies. Although the themes of nature, humanity, and social criticism in his poetry have been examined in various disciplinary perspectives, his oppositional stance has not been sufficiently addressed in academic literature. In this study, the problems that Âşık Veysel addressed with an oppositional stance and the various interpretations he brought to these problems will be examined from an epistemological perspective. In this sense, a discussion will be put forward in the existence of problems such as the source, transmission and limit of knowledge. Though his knowledge based on his body perception and intuition towards the factual reality is subjective, but it is a common representation of all humanity. The justifications he possesses during his processes of constructing and understanding his own reality appear to be notably strong. Therefore, Âşık Veysel’s poems are not only the subject of aesthetics, but also the subject of the ontological connection that man establishes with nature, the world and society, ethics and epistemology. In this study, selected poems were examined through the methods of conceptual analysis and textual analysis and were evaluated within a philosophical interpretative framework. As a result, it has been observed that Veysel’s oppositional stance cannot be reduced merely to a political form of dissent but rests upon epistemological foundations. In this context, the poems of Âşık Veysel can be regarded as a domain of epistemological and ethical inquiry. The aim of this study is to

“ Atıf | Citation: Çiğin, K. (2026). Âşık Veysel’de muhalif tavrın epistemolojik temelleri. *Konservatoryum–Conservatorium*, (Âşık Veysel Özel Sayısı), 306–322. <https://doi.org/10.26650/CONS2026-1866720>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

2026. Çiğin, K.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Kemal Çiğin kemalcincin@sdu.edu.tr

examine the epistemological foundations of the oppositional stance articulated in Âşık Veysel’s works and to reveal how this stance is grounded within the context of the relationship between knowledge, ethics, and action.

Anahtar Kelimeler Âşık Veysel · muhalif tavrı · epistemoloji · felsefe

Keywords Âşık Veysel · oppositional attitude · epistemology · philosophy

Extended Summary

Âşık Veysel Şatıroğlu stands out with his poems that reflect humanity's efforts to understand the world and internalize nature. Art's contribution to social change is related to the awareness it provides in the face of individual and social problems. This awareness draws strength from the awareness of possible actions. This awareness seems to make a dissenting stance internally necessary. In this sense, Veysel's poems carry a dissenting stance with epistemological foundations. This persistent dissenting stance has pioneered a thought production process based on experience but in which intuition plays an active role. Epistemological justifications based on experiential intuition, which guide humans in coping with their existential anxieties, frequently manifest themselves in his poetry. This can be explained by his internal experience, which is approached as self-knowledge and directed toward knowledge of what is within oneself, the filtering of sensory data through logic, and the active role of intuition in this process. In the process of developing his oppositional stance, Âşık Veysel naturally evaluates matters around the concepts of logic and knowledge while striving to establish the principles of action that are the subject of ethics within his own system of thought. His poems cannot be considered ordinary works of art in this sense. In his poems, Veysel has taken ethics, nature, humanity, action, human virtues, social processes, and concepts such as culture, purpose, and principle as his guides. Thus, it becomes necessary to approach his poems with an epistemological evaluation for a holistic understanding. The concept of knowledge in his poems is not presented as a contrast between the knowing subject and the known object, but rather as part of a whole. The epistemological foundations of his oppositional stance seem to be sustained by the concepts of “love” and “heart.” “Knowing” should be understood not as knowing the aspects of objects that are closed to humans based on one's own consciousness, but as knowing the complex relationship between objects, nature, the universe, humans, and other living beings through the aspects of objects that are open to human experience. With an understanding that chooses the path of understanding these relationships, he has presented us with examples of addressing ethics and epistemology together in his poems. An experience- and asset-centered intuitive approach can be seen as one of the foundations of his oppositional stance. Furthermore, the cultural environment in which Âşık Veysel grew up and his relationships with many other writers, journalists, politicians, and folk poets also appear to have been influential in shaping his oppositional stance. Thus, the role of cultural and linguistic components in thought and various production processes has been brought back to the agenda. Difficulties in applying logical principles and a lack of questioning regarding the concept of knowledge appear to be the cause of certain unethical actions (and sometimes inaction). For this reason, Âşık Veysel's emphasis on educational institutions such as People's Houses and Village Institutes is noteworthy. For Veysel, the issue of “human value” appears to be a problem that can only be overcome through education. In other words, ethical issues can be overcome through education and knowledge by conceptual analyses based on dialectical processes. Therefore, the integrity of complex perceptions excludes his skeptical attitude when it comes to epistemology. However, in the presence of issues such as the source, transmission, and standards of knowledge, the role of universal agreements that emerge in social processes in determining ethical principles of behavior comes to the fore. Veysel has endeavored to make these universal agreements real around propositions that can be considered “knowledge” among the general public. Âşık Veysel is aware of how problematic unfounded comparisons and prejudices caused by incomplete inductive reasoning can be when it comes to concepts such as good, justice, and truth. Thus, he places particular importance on the Anatolian people's efforts to coexist and emphasizes that social unity must be achieved through the concepts of love, respect, and justice. During his lifetime, the hardships experienced in areas such as the economy, education, and health, and the struggle for survival waged collectively by the people of Anatolia in the midst of war, were of great significance. The solidarity forged around this struggle cannot be sacrificed for the sake of individual interests. It is precisely for this reason that Veysel did not hesitate to frequently address actions he considered wrong in his poems with a critical stance. Criticisms that he did not have a dissenting stance

are generally based on superficial views. At this point, in addition to conceptual problems, there is the issue of individuals' attempts to define dissenting action plans turning into an imposition through Âşık Veysel. The aim of this study is to examine the epistemological foundations of the oppositional attitude in the works of Âşık Veysel. In the study, some selected poems of Âşık Veysel are analyzed through conceptual analysis and textual interpretation, focusing on epistemological issues. The analysis shows that Veysel’s oppositional attitude is not merely a political stance but is grounded in an epistemological framework shaped by experience, intuition, and cultural knowledge. The poems of Âşık Veysel should be regarded not only as a ground where aesthetic and ethical themes come to the fore, but also as a field in which epistemological issues can be discussed.

Âşık Veysel’de Muhalif Tavrın Epistemolojik Temelleri

Giriş

Muhalif olma, deneyimlenen türlü problemlerin farkındalığı, bu problemlerin birer bilgi nesnesi olarak algılanıp aktarımı ve çözüm önerileri sunmayı gerektirir. Bunun için güç odaklarının yasal olmayan eylemlerine karşı, adaletin sağlanabilmesi yönünde, etik olanın uygulanması ve savunulması amacıyla bir tavır ve eylemler bütünlüğüne sahip olmak gerekir. Bireyin karşılaştığı toplumsal ve etik sorunlara yönelik eleştirel bakış, epistemoloji alanında bilginin kaynağı, aktarımı ve sınırları gibi sorunlarla da ilişkili görünmektedir. Âşık Veysel’in şiirleri, insan, doğa, etik gibi alanlarda güçlü toplumsal eleştiriler içeriyor olmasına rağmen, bu eleştirilerin epistemolojik temelleri üzerine tartışan akademik çalışmaların istenilen düzeyde olmadığı görünmektedir. Bu çalışmanın temel problemi, söz konusu muhalif tavrın hangi epistemolojik temellere dayandığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranmaktadır: (i) Âşık Veysel’in şiirlerinde bilginin kaynağı ve aktarımı nasıl olanaklıdır? (ii) Âşık Veysel’in muhalif tavrının dayandığı epistemolojik gerekçelendirmeler nelerdir? (iii) Deneyim, akıl, sezgi, yönelimsellik ve kültürel bilgi birikimi bu muhalif tavrın ortaya çıkışında ne tür bir rol oynamaktadır?

Pratik alandaki temel sorunlar, somut ve soyut olarak inşa edilen uzlaşıldaki kavramsal tartışmaların eksikliği ile ilişkilendirilebilir (Çiğin, 2025, s. 62). Bu ise en temelinde bir bilgi sorunudur. Bilgi statüsündeki önermelerin açığa çıkarılıp mantık sayesinde yargıların hayata geçirilmesi böylelikle olanaklı olur. Aristoteles’in ortaya koyduğu temel-klasik mantık ilkelerinden¹ Leibniz’in dördüncü mantık ilkesi olarak ortaya koyduğu “yeter-neden ilkesi” ne ve bulanık mantık uygulamalarına kadar geçen süreçte dil ve kavram çözümlemelerine dayalı pek çok akademik çalışma yapılmıştır². Bu durum bizlere kavram, sembol ve dil kavramlarının önemini hatırlatmaktadır. Mantık ve kurallarına sembolik, biçimsel ve sezgisel açıdan yaklaşım da oldukça yaygındır. Mantık çelişkili olanın dışlanması, argüman geliştirmede ve eylemleri meşru kılmada sıklıkla başvurulan bir felsefe kavramıdır. Mantıkta ve bilgideki eksiklik ise etik dışı davranışların ve eylemlerin (bazen de eylemsizliğin) temel nedenlerinden olarak görülür. Bu noktada Veysel’in şiirlerini estetik değil mantık çerçevesinde ele almakta fayda vardır. Çünkü mantık, yüksek bir soyutlama için çabalarırken, estetik anlam ve kavrama ile somuta yakın olmayı çağırır (Whitehead, 2011, s. 81). Yani şiirlerin yorumlanması somut olandan soyut olana doğru olmalıdır. Bu durum bizlere tekil ve tikellerden ziyade tümel kavramlara doğru bir yönelim sergilememiz gerektiğini hatırlatır. Bu yönelimsellik, muhalif tavrın da zeminini oluşturur.

Âşık Veysel söz konusu olduğunda bu muhalif tavır, siyasi bir zemine indirgemeye gerek duyulmadan birey, doğa, toplum ve Tanrı ekseninde de ele alınabilir. Hatta onun kendi vücuduna karşı sahip olduğu

¹ Özdeşlik ilkesi, Çelişmezlik ilkesi, Üçüncü Halin Olanaksızlığı ilkesi.

² Örneğin zorunlu, olası, mümkün gibi kavramları mantığa dâhil eden “Modal Mantık” gibi.

muhalif duruştan bile bahsedilebilir. Öyle ki Birinci Dünya Savaşı zamanında kör olduğu için askere alınmayışına karşı büyük bir üzüntü duymuş, fiziksel durumuna ve bundan dolayı yaşadıklarına isyan etmiştir (Bakiler, 1989, s. 7, aktaran: Özdemir, 2010, s. 26). Muhalif tavrı sanat, kültür, mesleki üretim, toplumsal değişim ile ilişkili ve birbirini destekleyen karmaşık görünen ancak açık bir tavidir. Muhalif tavrı, bir kültürel çıktı olarak ele alınabilir ve etik bağlamı üzerinde durulabilir. Her iki durumda da “bilgi” kavramı ile zorunlu bir bağlantı söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada yer verilen şiirlerin tamamında³ Ümit Yaşar Oğuzcan’ın düzenlediği ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından 1971 yılında ikincisi yayınlanan “Dostlar Beni Hatırlasın” başlıklı kitap kaynak kitap olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Âşık Veysel’in şiirlerinde ortaya çıkan muhalif tavrın epistemolojik temellerini tartışmaktır. Bu bağlamda, Veysel’in şiirlerinde öne çıkan eleştirel tutumun yalnızca estetik ya da etik bir ifade biçimi olmadığı, aynı zamanda epistemoloji alanında, gerekçelendirme, deneyim ve yönelimsellik süreçleriyle ilişkili bir tavrı olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada, Âşık Veysel’in seçili şiirleri üzerinden bilginin kaynağı, aktarımı ve sınırları gibi epistemolojik sorunların nasıl ele alındığı analiz edilmekte; deneyim, sezgi ve kültürel bilgi birikiminin onun muhalif tavrının oluşumundaki rolü tartışılmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Âşık Veysel’in muhalif tavrının dayandığı epistemolojik temellerin ortaya konması amacıyla nitel bir araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Bu bağlamda, Veysel’in seçili şiirleri kavramsal çözümleme ve metin analizi yöntemiyle incelenmiştir. Şiirlerde yer alan kavramlar, önermeler ve eleştirel ifadeler epistemolojik tartışmalar çerçevesinde değerlendirilmiş; bilginin kaynağı, gerekçelendirilmesi ve aktarımı gibi temel problemler dikkate alınarak yorumlanmıştır. Böylece Âşık Veysel’in şiirlerinde ortaya çıkan muhalif tavrın felsefi ve epistemolojik arka planı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, muhalif tavrı ile epistemoloji arasındaki ilişkiyi açıklayan felsefi tartışmalar üzerine inşa edilmiştir. Muhalif tavrı, yalnızca politik ya da toplumsal bir karşı çıkış biçimi olarak değil, aynı zamanda bilgi, gerekçelendirme ve eleştirel düşünme süreçleriyle ilişkili felsefi bir tutum olarak ele alınabilir. Bu bağlamda epistemoloji bizlere, bilginin kaynağı, sınırları ve doğrulanabilirliği gibi sorunları inceleyerek bireyin eleştirel düşünme ve sorgulama süreçlerini anlamada önemli bir kuramsal zemin sağlamaktadır.

Epistemolojik tartışmalar, bilginin ortaya çıkışında deneyim, akıl ve sezgi gibi unsurların rolünü sürekli bir biçimde gündemde tutmaktadır. Böylelikle bireyin gerçekliği nasıl kavradığı ve bu kavrayışın düşünce ve eylem biçimlerini nasıl şekillendirdiği belirlenebilecektir. Muhalif tavrın değerlendirilmesinde ise bireyin bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi değerlendirme süreçleri önem kazanmaktadır. Çünkü bilginin kaynağı ve gerekçelendirilmesine ilişkin farkındalık, bireyin yüzleştiği toplumsal ve etik problemlere yönelik eleştirel bir yaklaşım geliştirmesine de imkan sağlamaktadır. Bu anlamda epistemolojik temeller kültür, yönelimsellik ve eylem kombinasyonları gibi kavramlarla ele alınacaktır.

³“Demokrasinin Budur Rejimi” şiiri hariç.

Bulgular

Muhalif Tavrın Kültürel Bileşenleri

Âşık Veysel’in söz konusu muhalif tavrında, öncelikle belirgin kültürel bileşenlerin yer aldığı görülmektedir. Bu kültür yaşadığı il, ilçe, köy gibi mekânsal bir dayanağın yanında Atatürk, Hacı Bektaş, Neyzen Tevfik, Mevlana, Köroğlu, Pir Sultan Abdal, Yunus Emre, Karacaoğlu, Fatih Sultan Mehmet gibi Türk tarihi ve kültürü açısından önemli isimlere dayanmaktadır. Zira, kendisi “Hacı Bektaş”, “Neyzen Tevfik”, “Mevlana’yı Ziyaret”, “Atatürk”, “19 Mayıs’ta Parlayan Zafer”, “Tecer” “Çamlıbel” adlı şiirler kaleme almış, tarihi öneme sahip bu kişilere şiirlerinde yer vermiştir. Bu kişilerin yaşadığı dönemde hak, adalet, etik, güç, emperyalizm, kahramanlık, cesaret, vb. kavramlar etrafında verdikleri mücadele ve ortaya koydukları eserler düşünüldüğünde Âşık Veysel’in muhalif tavrının kültürel temellerini anlamak oldukça açıktır. Çünkü bu kişiler Âşık Veysel açısından sadece birer isimden ibaret değil, aynı zamanda etik değerler taşıyan çok önemli birer kültür ve mücadele sembolü idiler. Onun Alevi-Bektaşî ve Mevlevî şiir geleneğine olan yakın ilgisini şiirlerinde görmek mümkündür.

Âşık Veysel, “Göz Gezirdim Dört Köşeyi Aradım” adlı şiirinde iki kıtada

...

Neyim ne olacak elde neyim var
Karac’oğlu’nun Derdli Yunus soyum var
Mansur’a benzeyen bazı huyum var
Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar

...

Hayyam’a görünmüş kadehte meyde
Neyzen’e görünmüş kamışta neyde
Veysel’e görünür mevcut her şeyde
Ne sen var ne ben bir tane Gaffar⁴

diyerek Türk ve Alevi kültürüne olan bağlılığını ortaya koymuştur. Açıkça anlaşılıyor ki o, şiirlerinde fikrini söylemekten hiçbir zaman çekinmemiştir. Bu açık sözlülük de muhalif bir tavrın en önemli bileşenlerindendir. Daha önce de belirtildiği gibi Veysel’in muhalifliği siyasete indirgenecek kadar yüzeysel değildir. Millet, vatan ve Allah sevgisinden güç alan ve kültüre dayalı bir muhaliflikten söz edilebilir.

Onun kültürüne olan bağlılığı “Kader” adlı şiirinde

Veysel der tükenmez bu benim derdim
Katlandım cefaya şükrettim durdum
Yaşasın milletim bayrağım yurdum
Dilerim Allah’tan sonuna kadar

dizeleriyle açıkça ifade edilmiştir.

Ayrıca Âşık Veysel okul, Halkevleri ve Köy Enstitüleri üzerine de şiirler kaleme almıştır. Okumanın, kendini geliştirmenin, bilim, ilim, irfan öğrenmenin, sanatın, zanaatın, üretmenin, doğanın önemini vurgulandığı

⁴Allah’ın adlarından bir tanesi.

bu şiirlerle Âşık Veysel’in mücadelecî ruhunun, daha iyiye olan özleminin ve inancının izleri görülmektedir. Onun dönemindeki bu kurumların işlevi düşünüldüğünde muhalif tavrın böylelikle ve süreklilikle var olduğu düşünülebilir. Örneğin “Halkevi-I” adlı şiirinde

Halkevleri ilim irfan yuvası
Atatürk’ün sesi milletin sesi
Eşitlik, hürriyet ve demokrasi
Atatürk’ün sözü var Halkevlerinde

dizelerine yer verirken, “Okul-I” adlı eserinde

Dünyanın en zengin aklını gördüm
Sermayesin sordum dedi ki okul
İnsanlara hizmet yaptığın yardım
Merhametin duygum dedi ki okul

biçiminde, “Köy Enstitülerine” adlı şiirinde ise Veysel, şiirin ilk kıtasında

Enstitü bir kovana misaldir
Her türlü çiçekten alır bal yapar
Yurdumuz içinde doğru bir yoldur
Memlekete kanat takar kol yapar

diyerek okulların, Halkevlerin ve Köy Enstitülerinin önemine vurgu yapar. O, eğitim yuvası olarak gördüğü bu kurumların halkı bilinçlendirip, doğru olduğuna inandığı bir şekilde eğiteceğine inanır. Türk halkının memleket ve vatan sevgisi etrafında birleştirip onların insanın değerini arttıracak eylemlerde bulunmasını temenni eder. Bu nedenle zamanında özellikle Halkevleri ve Köy Enstitülerinin varlığını ve işlevini eleştiren bireylere karşı etkin bir muhalif tavır içerisinde bulunmuştur.

Âşık Veysel, yaşadığı dönemin pek çok sanatçı ve düşünürü ile yakın arkadaşlıklar kurmuş (örneğin; Yaşar Kemal, Mahsuni Şerif, Ahmet Kutsi Tecer), onlarla fikir alışverişinde bulunmuştur.⁵ Zülfü Livaneli ile yaptığı bir söyleşide Türkiye’nin en önemli yazarlarından olan Yaşar Kemal (1923-2015), Âşık Veysel’in zaman zaman saklandığını çünkü kendisiyle görüşmek isteyen yetkililer olduğu zaman köyden şehre indiğinde sazının alındığını hatta yakıldığını, kendisinin de ara sıra karakolda dayak yediğini anlattığını söylemiştir.⁶ Bu durum bilinçsiz bir cahilliğin, eksik tümevarımlı akıl yürütmelerin bir sonucu olmuştur. Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), Âşık Veysel’in tanınmasına öncülük etmiş şair, öğretmen, siyasetçi olarak göze çarpmaktadır ve halk tarafından çok sevilen “Orda Bir Köy Var Uzakta” adlı şiirin sahibidir. Halk Şairlerini Koruma Derneği’ni kumuş ve halk şairlerinin eserlerini derleyip topluma kazandırılması için çalışmıştır. Âşık Veysel “Tecer” adlı şiiri ile kendisine duyduğu sevgi, saygı ve minnettarlığı ifade etmiştir. Âşık Mahsuni Şerif (1939-2002) Türkiye’nin çok önemli halk ozanlarından birisidir. Onun eserleri, muhalifliği ve eleştirel yönleri ön plana çıkan özgün ve halk müziği sanatçıları tarafından seslendirilmiştir. Elbette burada ifade edilenler, bu çok büyük kişiliklerin, eserlerin, mücadelenin oldukça sınırlı yansımalarından öteye geçmeyecektir. Zira çalış-

⁵Bu konuda sosyal platformlarda pek çok anı, röportaj, söyleşi bulunmaktadır. İlgili olanlar araştırılabilir.

⁶<https://www.youtube.com/watch?v=0DsRtVayppc>

manın konusu Âşık Veysel’dir. Açıkça anlaşılmaktadır ki Âşık Veysel’in muhalif tavrı içinde bulunduğu kültürel ortamdan kopuk değildir.

Muhalif Tavrı ve Epistemolojik Temeller

Epistemolojik bir temel, söz konusu şiirleri ve Âşık Veysel’i daha iyi anlamının yollarını gözler önüne serecektir. Her ne kadar “biçimci okuma yolları bizi sanat eserlerini sıkıca düzenlenmiş bütünler olarak anlamaya itmesiyle ve kavramları ve dilbilimsel ilişkileri tekil ve yoğun bir şekilde düzenlenmiş bir örüntü olarak birleştirmesiyle tanınıyor” (Levine, 2017, s. 116) olsa da epistemolojik bir temel onun şiirlerindeki tavrı ve duruşu ortaya koymada gerekli görünmektedir. Epistemolojik temel eylem, tavrı, kavrayış, aktarım, anlama, vb. durumları meydana getiren ilke, gerekçelendirme, inanç ve bilgi gibi kavramların tartışıldığı bir temel olmak zorundadır. Âşık Veysel’de yönelimsellik, *fenomenleri* açığa çıkarmada ve anlamada önemlidir. O, tümel uzlaşıların eylem varlığı olan insan için sahip olduğu önemin farkında gibidir. Bu nedenle şiirlerinde benzerlik üzerinden kurgulanan ama kesin farklılıkların var olduğu gerçeğini tümel uzlaşılarla aşmaya çalışır. Böylelikle muhalif tavrı, insanların birliğe ve beraberliğe olan ihtiyacını gösterme amacı taşır. Yani sayısız bireysel farklılıkları temel etik kavramlar etrafında aşma ve böylece bir arada kalma, birlik olma ülküsünü yaşatma arzusundadır. “Temsiller tüm benzerliklerin ilkeridir. Böyle söylemek felsefi doğruculuklara meydan okumaktır. Bildiğimiz kadarıyla, bir tarzı olmayan temsil yoktur” (Hacking, 2016, s. 173). Âşık Veysel kendi yarattığı tarzda yapıcı eleştiriler ortaya koyarak muhalif bir kişiliğin temsili olmayı sürdürmüştür.

Âşık Veysel, epistemolojide deneycilerin ifade ettiği gibi bilgisinin kaynağına duyu verilerini koyarken çevre, eğitim, vb. ile yeni bilgileri inşa eder. Böylece şiirlerinde öznel bir bilgidен evrensel olana evrilme söz konusu olur. Yaşantısının büyük bölümünde gözlerinin görmemesi, onun bilgiye ulaşmasında duyu verileri kadar sezgilerinin de rolü olduğunu göstermektedir. Dilsel ve imgesel çağrışımlarla şiirlerini yazar ve düşüncelerini aktarır. Sezgisel olana tam bir güven söz konusu değildir ancak daha önce değindiğimiz tümel uzlaşıların etik olanın hayata geçirilmesindeki rolü düşünülüğünde sezgiler ortak aklın inşasında büyük bir öneme sahiptir.

Bilgi ve gerçeklik, Âşık Veysel’de toplum davranışlarının gözlemine, tarih bilincine, diyalektik süreçlere ve kavramsal analizlere dayanmaktadır. Tüm bunlar muhalif olmada bilginin meşru hale getirilmesine öncülük etmişlerdir. Şiirlerinde Kant’ın özellikle ayırımı yaptığı a priori bilgidен ziyade a posteriori bilgiler söz konusudur. Yani deneyimden bağımsız, zorunlu ve evrensel olandan ziyade olumsal ve deneyime bağlı bilgi ön plandadır. Ayrıca Âşık Veysel’in şiirlerindeki yargıları genellikle sentetik a posteriori sınıfına girmektedir. Bu yargı türü kısaca özne ile yüklem arasında zorunlu bir ilişki bulunmayan, açıklayıcı, bilgiyi genişletici, deneyimle bilinebilen/doğrulanabilen/oluşan yargılar olarak özetlenebilir.

Âşık Veysel’in muhalif tavrında sahip olduğu bilgi, yani doğru olarak ele alınan önermeler temelde gerekçelendirme teorileriyle açıklanır. Bu anlamda Âşık Veysel’in sahip olduğu duyu deneyimleri, görme duyusunun kaybolması, diğer duyularının kullanımı onda inançların temellendirilmesinde rol almış gibidir. En temelde ise “basit algı her zaman en azından bir tane doğru inanç meydana getirmese bile, karakteristik olarak bizi bir sürü doğru inanç oluşturma durumuna getirir” (Audi, 2018, s. 25) bu durum genele yayılması muhtemel kuşkuculuğun üstesinden gelmede rol oynar. Âşık Veysel böylece olası farklılıkların bilincinde, eylem *kombinasyonlarının* farkında ama bilgi statüsüne geçen önermelerin de hatırlatıcısı konumundadır.⁷ O, Kant’ın da anlam ve kavram üretmede yer verdiği temel kategorilerinden olan “birlik”, “çokluk”, “bütünlük” kategorileri arasındaki ayrım ve ilişkilerin farkında hareket eder. page

Bu bölümde, ilk olarak “Sen Bir Ceylan Olsan Ben de Bir Avcı” adlı eserinde yer verdiği ilk kıtaya bakalım;

⁷Platon’a göre bilgi “gerekçelendirilmiş doğru inançtır” bu tanım en çok kabul gören tanımlamalardan biri olsa da gerekçelendirme ve doğru kavramları etrafında çokça tartışılmıştır. Bu anlamda Edmund Gettier (1927-2021) önemli tartışmaların başlatıcısı olmuştur.

Sen bir ceylan ol ben de bir avcı
 Avlasam çöllerde saz ile seni
 Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
 Vursam yaralasam söz ile seni

Burada anlaşılıyor ki Veysel, saz ve söz ile karşısındaki kişiyi etkileyip düşüncesini sarsacak güce sahip olduğunun farkındadır. Bu dönüşüm ancak muhalif bir tavır ve tutum ile ortaya çıkabilir. Zira sürekli onaylayıcı bir tavır, fikir değişikliğine neden olacak sorgulamaları başlatmaz. Bir kişinin bir durum karşısında muhalif bir tavır içerisinde bulunabilmesi epistemolojik sorgulamalara sahip olmasına dayanmalıdır. Bu sorgulama bilginin kaynağı, sınırı, inançların gerekçelendirilmesi gibi sorunları içermektedir. Veysel’in bilgi edinme sürecinde sahip olduğu algılar görme duyusu eksikliğinin yanında duyma, dokunma, anlamlandırma, ilişki kurma alanlarında gelişmiş bir bütünlük gösterir. Böylece nesnel ve genel geçer bilginin olanaklı olduğuna yönelik bir izlenim sunar.

“Göklerden Süzüldüm Tertemiz İdim” adlı eserinde

Göklerden süzüldüm tertemiz indim
 Yere indim yedi renge boyandım
 Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm
 Çeşit çeşit türlü renge boyandım
 ...
 Azgın azgın çağlayarak akarak
 insafsızca tahrip edip yıkarak
 Ne utandım ne kimseden korkarak
 Kusur günah kirli renge boyandım
 ...

diyecektir. Bu dizeler, bizlere düşüncenin içinde bulunduğu dil, eğitim, kültür ve çevre gibi kavramlar etrafında şekillendiğini hatırlatırken Muhalif bir tavır için Veysel’in sahip olduğu cesareti gözler önüne sermektedir.

“Kardeşim” adlı eseri

Beni hor görme kardeşim
 Sen altınsın ben tunç muyum
 Aynı vardan var olmuşuz
 Sen gümüşsün ben sac mıyım
 ...
 Topraktandır cümle beden
 Nefsini öldür ölmeden
 Böyle emretmiş yaradan
 Sen kalemsin ben uç muyum

dizeleriyle oldukça dikkat çekicidir. Veysel bu dizelerle adalet, eşitlik ve hak kavramlarına vurgu yaparken insanın değeri sorununa kendine özgü tarzıyla sanatsal bir yaklaşım sunmaktadır. Bu şiirde, insanlar arasındaki ekonomi temelli hiyerarşik ayrım ortadan kaldırılmak istenmektedir. Deneyimden yararlanarak ortaya konulan bu ayrımın, insan bilincinde ortaya çıkardığı ontolojik sorunlar fark edilerek muhalif bir tavır içerisinde aşılmaya çalışılmıştır. “Yeter Gayrı Yumma Gözün Kör Gibi” adlı eserine göz atalım;

Kambur felek sanki beni kayırdı
Eşten dosttan nazlı yardan ayırdı
Gizli sırrım memlekete duyurdu
Sanki benim bir ettiğim var gibi

Kimine at vermiş eştirir gezer
Kimine aşk vermiş coşturur gezer
Kimine mal vermez koşturur gezer
Sanki bunu zengin etmek zor gibi

Bir kısmına yayla vermiş köy vermiş
Bir kısmına büyük büyük pay vermiş
Sevdiğine güzellikle boy vermiş
Al yanaklar şule verir nur gibi

Birin in akli yok deli divane
Bir kısmı muhtaçtır acı soğana
Bir kısmını zengin etmiş yan yana
Şimdi kendi saklanıyor sır gibi

Ki mine saz vermiş çalar eğlenir
Kimi zevk içinde güler eğlenir
Veysel gözyaşların siler eğlenir
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi

Bu şiiri, Veysel’in yanlış/eksik bulduğu durumlar karşısında feleği karşısına alarak sergilediği oldukça etkili bir muhalefet gibidir. Etiğin temel sorunları yine karşımızdadır. Feleğin yarattığı kıyaslamalar aslında matematiksel içerikten ve tutarlılıktan yoksundur. Ancak bu durum kader karşısında teslimiyetçi bir duruş gibi görünse de söz konusu isyan ve eleştiriler Veysel’in kendinden sonrakilere bıraktığı bir miras olarak ele alınmalıdır. Bu durum, Platon’un epistemolojisinde kurguladığı idealar aleminden pay alarak dünyaya (gölgeler alemi) gelen insan anlayışına karşı olan bir duruşu da temsil etmektedir.

Âşık Veysel, “Senlik Benlik Nedir Bırak” adlı eserinde

...

Kürt’ü Türk’ü ve Çerkes’i
Hep Adem’in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi

Kuran’a bak İncil’e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası

...

Veysel sapma sağa sola
Sen Allah’tan birlik dile
İkilikten gelir bela
Dava insanlık davası ...

demıştır. Bu sözler, Onun insan sevgisini açığa çıkaran önemli eserlerden bir tanesidir. Bu anlamda epistemolojik açıdan tamamen sorunlu her türlü ayırım ve kıyaslamaya karşı net bir duruşu temsil etmektedir. İnsan sanılarının, tümdengelimli akıl yürütmelerin ve ön yargıları ortaya çıkaran nedenselliğin sorunlu olduğuna vurgu yapar. Burada aklın, tutarlı ama geçerli olmayan çıkarımlarla eylemde bulunma olasılığını unutmamak gerekir.

“İşte Hile Sözde Yalan Olmasa” adlı eserinde Âşık Veysel;

...

Ne bir yetim hakkı ne de bir rüşvet
Yanmazdı gönüller olurdu hep şad
Derdim anlatırken denmezdi kapat
İşde hiyle, sözde yalan olmasa

Bu güzel sohbetle olmazdı fıs fıs
Çirkin işe meyyal olmazdı nefis
Ne cinayet ne hırsızlık ne hapis
İşde hiyle, sözde yalan olmasa

...

sözleriyle etik olanı yeniden hatırlatma amacındadır. Bu şiirde Veysel hile, rüşvet, cinayet, hırsızlık gibi toplumsal ve siyasi zeminde tartışılan ve karşılaşılan sorunlara karşı net muhalif bir tavır sergiler. Böylelikle muhalif bir birey olarak güç ve iktidar karşısında sürekli bir uyarıcı rolündedir.

Veysel, “Koca Dünya Vaziyeti Değişti” adlı eserinde;

Koca dünya vaziyeti değişti
Günde türlü türlü dolap dönüyor
İnsan kanadlandı göklere uçtu
Bilmeyenler eski dünya sanıyor
...
İngiliz Fransız Alaman Urus
Günde telef eder binlerce nüfus
Bu kadar milletler hep suçlu suçsuz
Ataş almış hep oylum oylum yanıyor
...

diyerek dönemin savaş ortamına ve ölen insanlara açık bir şekilde ülke adı vererek karşı çıkmıştır. Yani onun muhalifliği kendi yaşadığı yer ile sınırlı değildir. Önemli bir halk ozanı olarak dönemin güçlü devletlerini idare edenlerin dünya üzerindeki güç kavgalarına karşı çıkmaktadır.

“Dünya Bir Dolap ki Durmadan Döner” adlı eserinde

...
Doğrult hedefine çek ger yayını
Zedeleme temiz kullan oy’unu
Yaptır mektebini yükselt köyünü
Her dertlere derman bulana ne den

sözleriyle köyde yaşayanlara eğitimin ve oy kullanmanın önemini anlatmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki oy kullanmanın temiz olması gerektiğine yönelik bu vurgusu açıkça Veysel’in muhalif tavrının bir sonucudur. Zira iktidar yönünde kullanılmış oylar kendisini de ifade eder nitelikte olsaydı bu bir sorun olmaktan çıkardı. “Âşıklar-I” adlı eserinde Veysel;

Karadeniz gibi kükrer coşarsa
Dalgası gel ince yaman âşıklar
Hırs gelip de ayrılanlığı şişerse
Kaybeder iradey, dümen âşıklar

Ağzına geleni hemen atarlar
Ben aşıkım diye çalım satarlar
Haram demez helal demez yutarlar
Bibersiz baharsız çemen âşıklar

Karanlıkta ayna görse ay sanır
Ürüyada şarap içer mey sanır

Mezarlığa yol uğrasa köy sanır
Gözleri kararmış duman âşıklar

...

dizeleriyle “âşık” olarak anılan pek çok kişiye karşı muhalif ve eleştirel bir tutum sergilemiştir. Yani onun muhalifliği aynı zamanda kendi zümresindeki yanlışlara ve kötülere karşıdır. Burada anlaşılıyor ki bilinçli bir bilme etkinliğinden yoksun ve epistemolojik temellere dayanmayan bir “âşık” olma durumu Âşık Veysel açısından sorunludur.

“Âşıklar-II” adlı eserinde

...

Sevgi muhabbet insana
Hak ararsan bak vicdana
Sakın aldanma şeytana
Akıl baştan çıkar gider

...

derken, Kıbrıs Savaşı’na dair yazdığı “Taşlama-II” adlı eserinde

...

Türk millet i asla korkmaz düşmandan
Korkarız Allahdan bir de vicdandan
Geçmeyiz namustan geçeriz candan
Kalan gazi ölen mert olur gider

...

İnsanlık kahretmiş sizden kaçıyor
Nefret kapıların size açıyor
Vicdan sizden çok uzaktan uçuyor
Zulüm var adalet nerde olur gider

...

diyerek de vicdan problemini dile getirirken “Gezerken Aklımın Evine Vardım” adlı eserinde

...

Yalanı görünce bereket kaçtı
Vicdanla yalan bir kavralaştı
Vicdan yalanları çiğnedi geçti
Her ana doğurmaz böyle yığidi

...

diyecektir. Yani muhalif tavır, eleştirel düşünce ve etik değerler kimi filozofların da değindiği gibi ona göre de bir vicdan sorunudur. Bu noktada hukuki pişmanlık ile vicdani pişmanlık ayırımına dikkat çekmekte

Fayda vardır. Çünkü Âşık Veysel’de vicdan tamamıyla onun düşüncelerine rehberlik eden, saf ve kesin bir içsel durum halidir. Yani tamamıyla sonuç odaklı bir değerlendirmeden ziyade süreç odaklı, etik ve psikolojik bir değerlendirmeler bütünüdür. Epistemolojik açıdan ele alınacak olursa, Âşık Veysel’de vicdan, bilinçli bir şekilde kavramsal ilişkilere dayanan, bütüncül bir anlam zemininde ortaya çıkan ve onun düşüncelerine eşlik eden bir yetiye karşılık gelmektedir.

“Aldırma Cahilin Kuru Lafına” adlı eseri

Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır

dizeleriyle başlar. Buna göre, bilgi eksikliği her türlü etik dışılığın en temel nedenidir. Bu sözlerle etik olan eylemleri belirleyen ilkelerin farkındalığı ve uygulanabilirliği epistemolojik bir sorundur.

“Bu Alemi Gören Sensin” adlı eserinin ilk dörtlüğünde;

Bu alemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu suçun burda senin

diyerek Tanrı’ya seslenmektedir. Burada gerek toplumdaki güç odaklarına gerekse Tanrı’ya karşı güçlü bir muhalif duruş söz konusudur. Asıl adı “Tanrı’ya Hitap” olarak 1948 yılında Ülkü Dergisinde yayınlanan bu şiir özelinde, o dönemin muhalif tavra karşı duruşunu Özdemir şu şekilde aktarmaktadır;

1950 yıllarına doğru, Türkiye’de toplumsal ve politik eleştiri yapmak tehlikeli sayılıyordu. Âşık Veysel’in eleştirici bazı şiirleri, sonra haberi olmadan değiştirilmişti (...) Memleket eleştirisinden hoşlanmayan güçler, sonraki tüm yayımlarında şiiri, “Bu alemi gören sensin”e çevirmişti (Özdemir, 2010, s.55).

“Kuşe-i Vahdete Çekilsem Dursam” adlı şiirindeki

...
Tahammül babında etsem kararı
Soldurmam gülümü kondurmam harı
Kin ile kibirden olaydım beri
Nefis var tamah var dördü bırakmaz

dizelerinden de anlaşılacağı gibi Âşık Veysel muhalif tavrını kin, kibir, intikam gibi kavramlar üzerinden ortaya koymaz. Şiirlerinde sıklıkla sabır, hoşgörü ve umut hissedilir. Bu bölümde ele alacağımız son şiir “Demokrasinin Budur Rejimi”⁸ olacak;

⁸Değerli bilim adamı Doç. Dr. Doğan Kaya, bu şiirin ilk defa Şükrü Günbulut tarafından Dost Dost Dergisi S.2, 1994, sayfa 6’da “Âşık Veysel’e” başlıklı yazısında yayımlandığını belirtmiştir. (Âşık Veysel, Sivas Valiliği, 2004, Sivas Sayfa 100). Şükrü Günbulut anılan yazısında 1972 yılında Âşık Veysel Ankara’da hastaneden çıkıp köyüne giderken Bahri Şatıroğlu ile birlikte refakat ettiklerini belirtmekte ve bu şiiri Bahri Şatıroğlu’nun Âşık Veysel’in yanında kendisine verdiğini yazmaktadır. Daha sonra şiirin tamamını Bahri Şatıroğlu’nun bir mektupla kendisine ulaştırdığını eklemiştir. Öte yandan 29 Mart 1942 Şarkışla Sivrialan

Demokrasinin budur rejimi
Vatan milletindir kim kovar kimi
Sıkma savcılar, kovma hâkimi
Şekavet yok, adalet var bu yolda

Topkapı’da, Kayseri’de, Uşak’ta
Kimin hakkı vardır bu sefil halkta
Parmaklar oynuyor türlü nifakta
Selamet yok, felaket var bu yolda

Radyo denilen Milletin malı
Neşriyatlar tarafsızca olmalı
Hâkimiyet milletindir bilmeli
Esaret yok, hep millet var bu yolda

Manasız mantıksız “Vatan Cephesi”
Vatan Milletindir bu neyin nesi
Maksat Menderes’in seçim dalgası
Menderes yok, memleket var bu yolda

Milletsiz bir devlet yoktur olamaz
Eğri bakan aradığın bulamaz
Hiçbir parti ebediyen kalamaz
Şikâyet yok, nihayet var bu yolda

Veysel söyler ama duyulmaz sesi
Doğru söyleyene diyorlar “ası”
Böyle değil idi şu demokrasi
“Tahkikat” yok, hürriyet var bu yolda

Bu şiir aynı zamanda “Bu Yolda” adı ile de anılmaktadır. Yıldız’ın belirttiği gibi “Bu Yolda” şiirinde Âşık Veysel’in Menderes’e ve Demokratlara ağır eleştiriler getirdiği, şiirin bazı kısımlarında söz konusu dönemdeki mevcut siyasî gerilim sebebiyle sadece Menderes’i değil; devrinin bütün siyasilerini sağduyuya, demokrasiye davet ettiği görülür (Yıldız, 2023, s.95). Halkın büyük çoğunluğunun evlerinde televizyon olmadığı ve radyoları ile yurt haberlerini takip ettikleri bir dönemde radyonun önemi ve etkisini hatırlatmakta fayda olacaktır.

doğumlu olan araştırmacı yazar Veysel Kaynak’ın verdiği bilgiye göre Demokrat Parti’nin iktidar olduğu yıllarda, zamanın Sivas valisi köye gelerek, Veysel’den ve köyün ileri gelen bazı kişilerinden, oylarını DP’ye vermelerini istemiş. Herkesin “Vatan Cephesi”ne geçtiği açıklanmış. Âşık Veysel toplumun kamplara bölünmesine tepkisini belirten bu şiiri söylemiştir (Özdemir, 2010, s.279).

Şiirdeki önermeler normatiftir ve evrensel olma iddiası taşıırken toplumsal uzlaşların önemine vurgu yapmaktadırlar.

Âşık Veysel, TRT’ye verdiği bir röportajda gözlerinden mahrum olduğundan tüm hislerinin kulaklarında olduğunu ve gürültülü ortamlarda yaşamayı tercih etmediğini belirtmiştir.⁹ Dünya ile olan ontolojik bağı en çok kulakları ve sazı üzerinden inşa eden Veysel’in zaman zaman sazından mahrum bırakılması, çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalması ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması, onun eylem kapasitesini ve dünyayı algılama biçimini derinden etkilemiş görünmektedir. Bu deneyimler, onun sanatında ve düşünce dünyasında ortaya çıkan muhalif tavrın oluşumunda dikkate alınması gereken bir arka plan unsuru olarak ele alınmalıdır. Bununla birlikte kimileri Âşık Veysel’i yeterince muhalif olmadığı yönünde eleştirmiştir. Bu noktada “yeterince” kavramı sorunlu bir kavramı, ilkesiz bir kıyaslamayı, kısıtlı deneyimi ifade etmektedir. Muhalif tavrın kişiye özgü derecelendirilmesinin bilimsel hiçbir dayanağı yoktur ve olamaz. Hatta her türden kıyaslama, sanılar üzerinden yapılırsa tutarsız ve eksiktir. Bu nedenle Veysel’in yeterince muhalif olmadığı yönünde yapılan eleştiriler anlamsızdır.

Veysel’in şiirlerindeki önermeler sadece kendi yaşantısıyla açıklanamaz çünkü “Ozan için dil, bütünüyle dünyanın aynasıdır” (Sartre, 2008, s. 21). Ontolojik zeminde olgular ve insan sorunları ele alındığında ise, bilginin varlık tarzı ideal ya da anlam oluşturma değil mevcut sorunların aşılmasıdır (Hartmann, 2010, s. 55). Bununla birlikte, muhalif tavrı söz konusu olduğunda kültürel bilgi aktarımının önemi de Âşık Veysel şiirlerinde çarpıcı bir biçimde görünmektedir bir başka deyişle “O, insana ait tüm olumsuz tutum ve davranışlara karşı eleştirel bir tavrı almıştır. Gelenek ve göreneklerin milletin en büyük değerleri olduğu fikrinden hareketle, kültürel yozlaşmanın sosyal hayata etkilerini açıkça gözler önüne sermiştir” (Özdemir, 2018, s. 161). Ayrıca “Veysel toplumsal sorunlara değinmeyi de ihmal etmemiştir. Şiirlerinde insan ilişkileri, toplumda var olan sorunlar, adaletsizlik vb. konuları ele almıştır. Tüm bu sorunların çözümü için, insanlara bilginin peşinden koşmayı, cehaletle mücadele etmeyi, cahil insandan uzak durmayı öğütlemiş; hatta vasiyet etmiştir” (Şenata, 2024, s. 110). Veysel’in şiirlerinde ele aldığımız önsel önermelerin bilgi statüsüne ulaşması bizi şaşırtmamalıdır zira Ayer’in belirttiği gibi önsel önermelerin kesinliği onların totolojiler olmasından ve analitik önermeler sınıfına girmesindendir çünkü kendisini oluşturan simgelerin anlamı nedeniyle doğru olan bu önermeler deney olgularıyla ne doğrulanabilir ne de çürütülebilirdir (Ayer, 2010, s. 141).

Sonuç

Bilen özne ile bilinen nesne arasındaki kuşkuçuluğa yer vermeyen bir tarzda, bilinenler arasındaki karmaşık ilişkileri ve bütünlüğü fark eden Âşık Veysel, muhalif tavrını açık önermeler üzerinden inşa etmiştir. “Olan” ve “olması gereken” ayrımı Âşık Veysel şiirlerinde açıkça hissedilir. Bu noktada Hume’un dikkat çektiği “olan” dan “olması gereken” e geçişteki mantıksal problemlerin varlığına yönelik tartışmalar devam etse de Âşık Veysel şiirlerinde bu sorun, önermelerin dayandığı “bilgi” kavramı ile aşılabılır görünmektedir. Öyle ki muhalif tavrın epistemolojik temelleri yalnızca mevcut “olan” ile değil “duyu” ve “akıl” ile de ilişkilendirilmiştir. Âşık Veysel için işte bu kavramlarla ilişkilendirilen dil, var olanı eleştirmenin ve değiştirmenin temel aracıdır. Dilin taşıdığı anlam ile dış dünya ya da gerçeklik arasındaki ilişki, temsil kuramına dayanır gibidir. Buna göre, ortaya konulan eşleşmeler, önermeler ve olgular arasındaki yapısal ilişki Âşık Veysel’de sosyal çevre, eğitim, kültür, gelenek gibi kavramlarla da açıklanır. Bilginin aktarımı sorunu epistemolojik bir sorun olmaktan çıkar, ideolojik ve etik bir güç sorununa dönüşür. Tamamen matematiğe indirgenen, kuantum fiziğine dayanan olasılıklar evreninde ortaya çıkan gözlem-bilgi-değişim-aktarım sorunu, Âşık Veysel’in düşünce dünyasında ve ortaya çıkan muhalif tavrında şiirlerinde yer verdiği bir sorun değildir. Bununla birlikte Âşık Veysel, şiirlerinde “kendinde”, “aşkın” vb. insan bilgisine kapalı olduğu düşünülen “şey” lere

⁹<https://www.youtube.com/watch?v=SSBljCwaNaM>

değil, daha ziyade tarihsellik ekseninde, diyalektik toplumsal süreçlere dayalı önermelere ve yargılara yer vermiştir. Böylelikle onun epistemoloji temelli muhalif tavrı, yalnızca güncel ve insan zihnine kapalı görünen süreçlere değil daha çok kültür ve toplumsal gerçeklikle ilişkili süre gelen sorunlara yöneliktir.

Bilginin kaynağı ve güvenilirliği problemleri söz konusu olduğunda ise tek başına gelenek ya da görenek bilgiye ulaşmada yeterli görünmemektedir. Bu aşamada Âşık Veysel’de bu sorunu aşmada açık bir sorgulama, akıl yürütme ve gerekçelendirme süreçleri öne çıkmaktadır. Yani gelenek ve görenek akıl süzgecinden geçirilerek toplumsal var oluş ve yaşama dair doğru önermelere ulaşmada kullanılan öğelerden olmuştur. Dikkat edilecek olunursa muhalif tavrı - zihin felsefesi çalışmalarında yer verilen davranışsal bir sonuç olarak incelenebileceği gibi - analitik düşünebilme ve insanlığı ilgilendiren türlü sorunlara çözüm önerileri geliştirmede önemli bir role sahiptir. İnsanın düşünce dünyasındaki bu türden gelişmeler ise, farklı eylem kombinasyonlarını ve bütüncül anlamayı olanaklı kılacaktır.

Âşık Veysel’in şiirlerindeki eleştiriler, epistemolojik temeller ile birlikte muhalif tavrının ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Âşık Veysel, gönlü vatan sevgisiyle dolu, milli birlik ve beraberliğini savunan dil, din ve etnik temelli hiçbir ayrımı hoş görmeyen ve bu farklılıklar üzerinden üretilen tüm eylem ve düşüncelere karşı muhalif bir tavrı sergileyip eserler ortaya koymuş önemli bir halk ozanımız ve halk şairimizdir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Kemal Çinçin
Author Details	¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, Isparta, Türkiye 0000-0003-3188-362X kemalcincin@sdu.edu.tr

Kaynakça | References

- Ayer, A. J. (2010). *Dil, doğruluk ve mantık* (V. Hacıdıroğlu, Çev.). Metis Yayıncılık.
- Çinçin, K. (2025). Meslek etiğinde anlam sorunu ve matematik. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 53–63. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1565529>
- Hacking, I. (2016). *Temsil ve müdahale* (O. A. Altınok, Çev.). Alfa Basım Yayım.
- Hartmann, N. (2010). *Ontolojinin ışığında bilgi* (H. Tepe, Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Levine, C. (2017). *Biçimler* (D. Dinçsoy, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, A. (2010). *İki kapılı bir handa Âşık Veysel* (İ. Subaşı, Ed.). Sivas Platformu Yayınları.
- Özdemir, S. D. (2018). Âşık Veysel’in şiirlerinde sosyal eleştiri. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 6(16), 151–161. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.415846>
- Sartre, J.-P. (2008). *Edebiyat nedir?* (B. Onaran, Çev.). Can Yayınları.
- Şatıroğlu, A. V. (1971). *Dostlar beni hatırlasın* (Ü. Y. Oğuzcan, Ed.). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şenata, N. (2024). Âşık Veysel ve Edib Ahmed Yûkneki’de bilgi ve bilginin önemi. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 102–115. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3704819>
- Whitehead, A. N. (2011). *Düşünme biçimleri* (Y. Kaplan, Çev.). Külliyat Yayınları.

Yıldız, S. (2023). A poem that witnesses the age: An analysis attempt for Âşık Veysel’s poem “Bu Yolda”. *Cumhuriyet University Journal of Social Sciences* (CUJOSS), 47(Âşık Veysel Özel Sayısı), 89–96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3478473>

